

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124.)

Zondag 20 Mei 1906. N°. 1481.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertentien aan de ADMINISTRATIE; Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor België per jaar / 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers / -.10. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertentien: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer / -.30. Aanvragen en vermelding van liefdegaven / -.12 per regel.

Dan de tien geboden.

CII.

HET ACHTSTE GEBOD.

III.

Want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn. Matth. 6: 21.

Reeds de, in ons vorig artikel vermelde, vier uitspraken van den Heere Jezus over den Mammon of het Geld (Matth. 6: 24 en Lukas 16: 9, 11 en 13) deden ons zien, dat door hem de eigendom van stofelijke goed op zichzelf allerminst is veroordeeld. Wat hij zedelijk veroordeelt, is alleen de Mammondienst en het onrecht dat vaak met de verwerping en het gebruik van het Geld is verbonden. En dit zedelijk oordeel over den eigendom is des te merkwaardiger met het oog op de, in ons vorig artikel ook vermelde, sociale of maatschappelijke verhoudingen van het Israel uit Jezus dagen. Indien Jezus toch in den zin waarin men dat soms meent, een „volksman“ ware geweest, of ook, wat sommigen van hem maken willen, een dwepert met de „toekomstige eeuw“, die voor de belangen en behoeften „dezer eeuw“ geen oog had, — hij zou zich zeker over eigendom en bezit anders hebben uitgesproken.

Maar Jezus is noch het een, noch het ander. Hij is de Heiland van menschen. Van arme, maar ook van rijken menschen. Een Heiland voor het eeuwig-hemelsche, maar ook voor het tijdelijk-aardsche. Hij helpt zoowel den rijken hoofman van Kapernaum, als den armen krankte in Bethesda; den rijken Jairus als den armen Bartimeus. En dat Jezus den eigendom op zichzelf allerminst veroordeeld heeft, zal nog duidelijker uitkomen wanneer wij, na de vier reeds vermelde, nu ook andere uitspraken van hem nader bezien en daarbij ook letten op zijn houding tegenover rijken en armen.

Vooraf dient echter een voorstelling be- streden, die nog altijd bij velen omtrent den Heere en zijn Apostel gevonden wordt en wel deze, dat zoo Jezus als zijn discipelen bepaald arm zijn geweest.

Deze voorstelling nu is onjuist. Wel bracht Maria als haar reinigungs- offer twee duiven, de gave der armen, doch dit bewijst nog niet, dat het gezin waarin Jezus te Nazareth is opgevoed, een proletariers gezin was. Josef, de timmerman, zal zeker niet tot de rijken hebben behoord, maar dat hij alle jaar met Maria, en straks met Jezus, op het feest van Paschen naar Jeruzalem kon reizen (Lukas 2: 41) doet genoegzaam uitkomen, dat hij ook niet tot de bezitlozen behoorde. Ook de omstandig- heid, dat er in het gezin gezorgd was Jezus als kind lezen en schrijven te leeren en daarbij het bericht van Eusebius, dat de bloedverwanten van Jezus, die voor den keizer Domitianus gebracht werden, wel menschen met vereelde handen, doch tevens bezitters van een stuk land ter waarde van 9000 denariën waren, wijzen er op, dat men zich Josef en Maria als bescheiden burger- menschen, maar niet als straatarmen moet voorstellen. En als de Heere straks in Israel is opgetreden, bieden ons de evange- lische berichten omtrent zijn levensbestaan allerminst het denkbeeld van armoede. Hij beschikt dan over een kas, waaruit nu en dan zelfs de armen geholpen werden en die soms tweehonderd denariën bevatte (Mark. 6: 37). Wilt nu volgens Matth. 20: 2 een denarie of „penning“, — d. i. ongeveer acht stuivers van onze munt, — in dien tijd een voldoende dagloon was, zoo moet toen een som van tweehonderd denariën of tachtig gulden een niet onbelangrijk bedrag zijn geweest. Van armoede, van gebrek lijden is er dan ook in den kring van Jezus nooit sprake geweest, want in de ure der schei- ding moesten de zijnen dankbaar erkennen, dat hun niets had ontbroken (Lukas 22: 35). En nu weten wij wel, dat vele vrouwen hem dienden van hare goederen (Lukas 8: 3), maar dit neemt niet weg, dat de Heere toch niet tot de bezitlozen behoorde. Zelfs in zijn kleeding, in den rok zonder naad van boven af geheel geweven (Joh. 19: 23) kwam een zeker welstand uit. En zijn woord tot de Schriftgeleerde, die zich aanbodden om hem te volgen: „de voeten hebben hollen, en de vogelen des hemels nesten; maar de Zoon des menschen heeft zich waar hij het hoofd nederlegge (Matth. 8: 20), — is wel een getuigenis, dat het hem bij zijn reizend en trekkend leven aan een vast verblijf ont- brak, maar niet een getuigenis van armoede.

En ook de discipelen waren geen proletariers. Johannes en Jakobus waren zonen van Zebedeus, een welgestelden visscher, die er een eigen schuit en knechts op nabij (Mark. 1: 20). Simon en Andreas hadden te Kapernaum een huis waar Simons schoen- moeder de gasten aan het Sabbatsmaal diende (Mark. 1: 29). En eindelijk was Mattheus de tollenaar, die in zijn huis een grooten maaltijd voor een talrijke gastenschaar kon aarrichten, een vermogend man.

Het is bovendien merkwaardig, dat het Sanhedrin, na den Pinksterdag, wel verneemt, dat de Apostelen „ongeleerde en slechte menschen“ zijn (Hand. 4: 13), d. w. z. ongeletterden en in de Joodsche Theologie ongecoördineerd, — maar dat met geen woord wordt gerept van hun armoede. De „arme visschers van Galilea“ zijn dan ook metterdaad slechts producten der dichtende verbeelding.

Volgt uit dit alles reeds, dat de Heere in het bezit, in den eigendom zeker geen zonde heeft gezien; uit de gelijkenis van den man, die honderd schapen bezit en als hij er een van verliest, dat verlorene zoekt en als hij het gevonden heeft het op zijn schouders legt, verblijd zijnde; uit die andere van de vrouw, die tien penningen, — tien drachmen, d. i. ongeveer 10 x 8 stuivers of vier gulden — bezit, en als zij een drachme verliest, met een lampje er naar gaat zoeken en het huis met bezems veegt en blij is als zij haar verloren geld- stuk vindt (Lukas 15: 4-9) — uit deze gelijkenissen mag zeker worden afge- leid, dat de Heere zelfs de gehechtheid van 'n mensch aan zijn eigendom niet afkeur- t. Zeker, met deducties of afleidingen uit 's Heeren gelijkenissen moet men voorzich- tig zijn. Uit die van den „onrechtvaardigen rentmeester“ (Luk. 16: 1-8) bijvoorbeeld, mag niet afgeleid, dat Jezus het stelsel van een oneerlijke praktijk waarop wij in een volgend artikel terugkomen — heeft goedgekeurd, maar anders staat het met die van „het verloren schaap“, en „van de verloren penning“.

Uit het woord toch, dat de Heere aan deze twee gelijkenissen toevoegde: „Alzo zeg ik u, is er blijdschap voor de engelen Gods over een zondaar, die zich bekeert“ (vs. 10), blijkt, dat hij in de smarten van 'n mensch, die zijn eigendom verliest, en in de vreugd van 'n mensch, die zijn eigendom vindt, ons iets teekent wat ook in God is en wel zoo, dat de goddelijke smarte over het verlies en de goddelijke vreugde over het vinden van Zijn eigendom het archetypische, het oorspronkelijke, — de menschelijke smart over het verlies en de menschelijke vreugd over het vinden van den eigendom het ektypische, de afdruk is.

Dan, hoewel de Heere den eigendom niet, heeft veroordeeld en zelfs de natuurlijke gehechtheid van den mensch aan zijn goed, als een trek van zijn naar Gods-beeld- geschapen-zijn, niet afkeurt, — heeft hij toch aan het aardsche goed slechts een betrek- kelijke waarde toegekend. Wij zagen reeds in ons vorig artikel, hoe hij den Mammon, het Geld, als het minste stelt tegenover het goede; den onrechtvaardigen Mammon tegenover het ware (Lukas 16: 10 en 11).

En deze betrekkelijke waarde heeft het goed met het oog op 's menschen bestemming voor de eeuwigheid. Duidelijk sprak de Heere dit uit naar aanleiding van de vraag van een man, die hem als scheidsrechter wilde inroepen bij een erfenisquaestie met zijn broeder. Jezus weigert dit en zegt dan tot de schare, omdat hij weet, dat de heb- zucht oorzaak is van dezen broedertwist: „Ziet toe en wacht u voor de gierigheid; want het is niet in den overvloed, dat in mand leeft uit zijn goederen“ (Lukas 12: 15). En op dit woord laat hij dan volgen de gelij- kenis „van den rijken dwaas“ (vs. 16-21).

De bedoeling van 's Heeren woord over de „gierigheid“, waaronder wij hier niet uitsluitend de vrekheid, maar in het algemeen de begeerte naar bezit, de hebzucht, het al maar-meer-willen-hebben, moeten verstaan is, dat de grond van het leven niet is het bezit, maar de Wil van God; dat men ook zonder bezit in het leven kan blijven, maar dat men niet bezit, met overvloed van bezit, met overvloed van goederen, onverwacht en ongedacht kan sterfen.

M. a. w. niemand leeft van of door zijn overvloed, maar ieder leeft door den Wil van God; overvloed waarborgt dus het leven niet. Een eenvoudige waarheid, maar eene, die 'n mensch welke overvloed heeft, al spoedig gevaar loopt te vergeten. En dan gaat zoo 'n mensch zijn vertrouwen zetten op zijn goed, is hij een dienaar van Mammon.

Als men het indenk- Maat, wie onder de passie van de heb- zucht is, denkt dat niet meer in. En daarom waarschuwt Jezus en zegt: Ziet toe en wacht u voor alle hebzucht!

En vol liefderijke zorg voor der menschen zielen, voegt de Heiland aan deze zijn waarschuwing de gelijkenis toe van „den rijken dwaas“.

Hij teekent voor de schare een dwaas rijke. Een rijk man, een zaken-mensch, die al maar rijker wordt en dat op de meest on- schuldige wijze. Hij toch is, onder meer, de gelukkige bezitter van land, dat zoo pro- ductief is dat hij er verlegen mee wordt. Zijn schuren toch kunnen het gewas niet meer bergen.

„Wat zal ik doen? want ik heb niet waarin ik mijn vruchten zal verzamelen.“

Zoo vraagt deze rijke mensch, op wiens akkers God zulk een wasdom gaf. En het antwoord op de vraag, die hij zichzelf stelt, is 's spoedig gevonden. „Dit zal ik doen: ik zal mijn schuren afbreken, en grotere bouwen, en zal aldaar verzamelen al mijn gewas en deze mijne goederen.“

Heel verstandig. Als de schuren te klein zijn, moeten ze vergroot. Maar als hij nu eenmaal weet wat hij doen zal, begint hij, als man van zaken, te bedenken, dat het toch ook een heel werk zal wezen.

Hij zal er zelt wel geen hand bij uitste- ken, daarvoor heeft hij zijn menschen, maar het zal toch heel wat besommelingen geven. Eerst die oude schuren, en wij hebben daarbij te denken aan onderaardsche, droge gewelven, afbreken en dan weer nieuwe bouwen. 't Geeft al weer meer werk bij al het werk dat hij heeft want al werkt hij nu ook zelf niet mee, hij moet er toch bij wezen; zijn oogen over het werk laten gaan.

Over het ploegen en eggen, het zaaien en planten, over het verkoopen en verze- den en nu weer over dat afbreken en op- bouwen.

Aan de voorstelling van al dat werk ver- bindt zich plotseling bij hem een onlust- gevoel.

Wat heeft hij nu toch eigenlijk aan zijn leven!

En hij wordt ontvreden als hij denkt aan andere rijken in Israel; aan zoo menig rijk mensch, gekleed met purper en zeer fijn lijnwaad, levende allen dag vroolijk en prachtig.

Dan laat hij gaan zijn dichtende ver- beelding. Als nu eerst die grootere schuren er maar zijn, dan zal ook hij er zijn rust eens van gaan nemen.

„En ik zal tot mijn ziel zeggen, zoo redeneert hij in zichzelf voort: Ziel! gij hebt vele goederen, die opgelegd zijn voor vele jaren, neem rust, eet, drink, wees vroolijk!“ Dit zal hij dan alles zeggen tot zijn ge- notzuchtige ziel, deze mensch, die geen hooger ideaal kent dan sinnelijke genieting. Zoo redeneerde, zoo sprak tot zichzelf, deze rijke mensch op den avond, die vooraf- ging aan den nacht van zijn sterfen.

En ik zal tot mijn ziel zeggen... Maar God zeide tot hem: Gij dwaas! in dezen nacht zal men uw ziel van u af- eischen; en hetgeen gij bereid hebt, wiens zal het zijn!

Deze mensch, die vertrouwde op zijn vele goederen, opgelegd voor vele jaren, leefde een geringer aantal uren zelfs dan het aantal jaren dat hij zich had voor- gesteld.

Dat is de dwaasheid van te meenen, dat men leeft van of door zijn overvloed. Ook een van de wijzen in Israel, Jezus de zoon van Sirach, had reeds gezegd:

„Menigeen wordt door schraapruicht en gierigheid rijk, maar dit is het deel hetwelk hij krijgt als zijn loon: hij zegt: „ik heb rust gevonden, laat ik nu eten van mijne goederen;“ doch hij weet niet hoe ras de tijd komt, dat hij sterft en ze aan anderen achter- laat.“ (Spreuken van I. S. h. 11: 16 en 17).

Maar al roept men in Israel, dat het ver- trouwen op het goed voor het leven, dwaas- heid was, zonder meer was men tegen het begaan dezer dwaasheid nog niet gevrij- waard.

Leert deze gelijkenis hoe het Geld hem, die er voor zijn leven op vertrouwt, be- driegt, met haar slotwoord: Alzo is het met dien, die zichzelf schatten vergadert en niet rijk is in God (vs. 21), — leert zij ons ook dat de hebzuchtige, de mensch, die voor zichzelf schatten vergadert en arm is aan de hemelsche goederen, voor de eeuwigheid evenzoo bedrogen zal uit-

komen als voor den tijd de dwaas rijke bedrogen uitkwam.

En zoo volgt dan en uit Jezus' waar- schuwung tegen de hebzucht en uit zijn gelijkenis van den rijken dwaas, — een waar- schuwung en een gelijkenis naar aanleiding van het verzoek dat een uit de schare tot hem richtte: „Meester! zeg mijn broeder, dat hij met mij de erfenis deele“, — dat het aardsche goed slechts zijn waarde ont- leent aan het gebruik, dat zijn bezitter er van maakt met het oog op de eeuwigheid.

Wie er zijn bestemming voor de eeuwig- heid voor vergeet; wie er zijn vertrouwen op stelt, zijn afgod van maakt doordat hij het als den grond van zijn leven, inplaats van een middel om te leven beschouwt; — voor dien is het bedriegelijk, onbetrouwbaar, waardeloos. Wie er zijn God mee dient, ook door er liefdadigheid en barmhartig- heid mee te oefenen, voor dien ontleent het daaraan zijn waarde.

In verband hiermede dient ook gewezen op een uitdrukking, die de Heere meer- malen gebruikt, en wel die van „den schat in den hemel.“

Zij komt o. m. voor in die reeks uitspra- ken tot zijn discipelen, welke Lukas in h. 12: 22-34 bijeenbrengt. Daar toch lezen wij in vs. 33-34: Verkoop hetgeen gij hebt en geef almoes. Maakt uzelfen buidels die niet verouden, en schat die niet afneemt, in de hemelen, daar de dief niet bijkomt, noch de god verderft; want waar uw schat is, aldaar zal ook uw hart zijn.

En zoo ook vinden wij deze uitdrukking in de Bergrede wanneer de Heere tot de zijnen zegt: Vergadert u geen schatten op de aarde, waar ze de mot en de roest ver- derft en waar de dieven doorgraven en stelen; maar vergadert u schatten in den hemel, waar ze noch mot noch roest ver- derft, en waar de dieven niet doorgraven noch stelen; want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn (Matth. 6: 19-21).

Over hetgeen onder deze hemelsche schat of schatten in den hemel, die de Heere hier als het overderfelijke en onvervreem- bare en eeuwige goed tegenover het ver- derfelijke en verliesbare en tijdelijke goed stelt — is te verstaan, loopen de meeningen uiteen. Ons wil het voorkomen, dat hier niet aan de zaligheid, welke Christus voor de zijnen heeft verworven, maar wel aan de heerlijkheid is te denken.

De Schrift toch spreekt ons op meer dan een plaats van een loon, van een loon der genade, en dit loon kan niet anders zijn dan de meerdere of mindere heerlijkheid, die eens in de voor allen gelijke zaligheid, zal worden genoten. En de Schrift spreekt ons naast de toegerekende gerechtigheid van Christus ook van een gerechtigheid des Koninkrijks, die de gezindheid, de wilrichting van Jezus' oprechte geloof- vigen is. Het is deze gerechtigheid, die zich openbaart in heilige liefde tot God en om God ook tot de menschen. En het is dit betoon van liefde dat, zeker niet uitsluitend, maar toch ook door het geven van almoes, door het oefenen van weldadig- heid en barmhartigheid schatten vergadert van hemelsche heerlijkheid. In het slot- woord, dat Jezus aan deze uitspraken over den schat in den hemel toevoegt, „want waar uw schat is daar zal ook uw hart zijn“ (Mt. 6: 21 en Luk. 12: 34) — wijst hij eerst op de algemeene waarheid, dat naar de plaats waar onze schat is, ook uitgaat ons hart. En wij nu het hemelsche leven, het leven in de gemeenschap met God, het leven met Hem in de eeuwige zaligheid, als het hoogste goed, als dat waar- aan hij de hoogste waarde toekent en dus als zijn hoogste schat de bestemming des menschen is, moet ons hart ook uitgaan niet naar de aarde, maar naar den hemel.

Opmerkelijk, vooral in verband met wat wij zooveen schreven, dat het betoon van de liefde der geloovigen niet uitsluitend door het geven van almoes hun een schat in den hemel vergadert, is daarbij, dat waar de Heere in Matth. 25 het laatste oordeel teekent, hij onder de werken van barm- hartigheid door de rechtvaardigen verricht, wel het spijzen der hongrigen, het laven der dorstigen, het herbergen der vreemde- lingen, het kleeden der naakten, het bezoeken der zieken en der gevangenen (vs. 35 en 36) — maar niet het geven van almoes heeft genoemd. Ook voor wie onder Jezus geloovigen geen almoes geven kan, staat toch de weg open zich een schat te ver- gaderen in den hemel.

Bleek ons alzoo, dat de Heere den eigendom op zichzelf niet veroordeeld heeft; het bezitten van aardsch goed niet als zonde heeft gebrandmerkt en ook, dat hij aan den eigendom slechts een betrekkelijke waarde heeft toegekend waarbij alles aan- komt op het gebruik van het aardsche goed

met het oog op 's menschen bestemming voor de eeuwigheid, toch zijn er ook uitspraken des Heeren waaruit blijkt, dat hij in het bezit van aardsch goed eer een na- deel dan een voordeel heeft gezien.

Bij de eerste drie evangelisten lezen wij twee woorden des Heeren, die naar Matth. 19: 23 en 24 aldus luiden: Voorwaar zeg ik u, dat een rijke bezwaarlijk in het konin- rijk der hemelen zal ingaan; en wederom zeg ik u: het is lichter, dat een kameel ga door het oog van een naald, dan dat een rijke inga in het koninkrijk Gods.

In het eerste woord spreekt Jezus de bezwaarlijkheid, in het tweede — het beeld van kameel en naaldeeg — kortweg de onmogelijkheid uit.

Het is echter opmerkelijk, dat de discipelen, op het hooren van deze woorden, zeer ver- slagen werden en zeiden: Wie kan dan zalig worden (Matth. 19: 25). Blijkbaar hadden zij dus zulk een krasse uitspraak van Jezus nog nooit gehoord. Reeds dit is een vingering om 's Heeren woorden niet anders te verstaan dan in het verband waarin zij voorkomen.

En dat verband is de ontmoeting met „den rijken jongeling“. Tot hem had Jezus zooveen gezegd: Zoo gij wilt volmaakt zijn, ga heen verkoop wat gij hebt en geef het den armen, en gij zult een schat hebben in den hemel; en kom herwaarts en volg mij (vs. 21).

Het kan zijn, dat de Heere Jezus, die altijd „wist wat in den mensch was“ (Joh. 2: 25) hem dit gezegd heeft omdat hij wist hoe deze mensch stond tegenover het aard- sche goed; het kan ook zijn, indien wij letten op wat Jezus in Lukas 12: 33 tot al zijn discipelen zegt: Verkoop hetgeen gij hebt en geef almoes, — dat, wij voor zijn jongeren, zijn bestendige volgers, met- terdaad noodig was vrij te zijn van de besommelingen verbonden aan groot bezit, de Heere hem dit gezegd heeft ook in ver- band met het „en kom herwaarts en volg mij“. Hoe het zij, in het bijzondere geval waarin deze rijke verkeerde, was het zijn plicht geweest te verkoopen wat hij had en den armen te geven, zooals het nog plicht kan zijn om ter wille van de zaak des Heeren ons goed op te offeren.

Maar de rijke jongeling schrok voor de vervulling van dezen plicht terug, en toen sprak de Heere zijn twee hierboven aan- gehaalde woorden. Uit deze woorden volgt echter niet, dat de rijkdom op zichzelf, maar wel dat hij voor den zondigen mensch een kwaad kan worden, wijl hij hem ver- hindert zijn wil naar Gods wil te voegen. Dit bezwaar moet bij den rijke door Ge- nade overwonnen en Jezus zegt dan ook: „Bij de menschen is dat onmogelijk; maar bij God zijn alle dingen mogelijk“ (vs. 25). Daarom zijn dan ook de armen die Jezus zalig spreekt, de armen van geest, en daarom ook zal wel een rijke, die een armen Lazarus laat versmachten aan zijn deur, maar niet een rijke, die Mozes en de profeten hoort, die uit het geloof, de liefde in het oefenen van barmhartigheid betooft, na zijn sterfen de oogen opslaan in de hel.

„Och, dat Gij de hemelen scheurdet.“

[HEMELVAART.]

Och dat Gij de hemelen scheur- det, dat Gij nederkwaamt, dat de bergen van uw aangezichte ver- vloten. Jesaja 64: 1

De dag van Hemelvaart is een Goddelijke gedenkdag!

Zoo heerlijk om onzen Heiland. Het op deze aarde te volbrengen Verlossings- werk was dan nu volbracht. Niet alleen zijn dragen van de knechtsgestalte. Niet alleen de loop van den Man van Smarte. Niet alleen het ingaan in den eeuwigen Dood. Maar ook dat verkeer nog die veertig dagen lang op deze aarde, om zijn apostelen in te wijden in de heilige, reusachtige taak, die hun van nu af te wachten stond.

Ook die veertig dagen waren nogmaals een offer der liefde door Jezus gebracht.

Hem wenkte de heerlijkheid daarboven. Hem riep en lokte de plaats aan Gods rechterhand in de hemelen. Hem wachtte de kroon.

Maar nog toefde hij. Nog bleef hij dagen- lang in de sfeer deser wereld. Niet, omdat die sfeer der wereld hem aantrok. Integendeel, tusschen den verzen Heiland en die nog in ellende verzonken wereld was alle band der gemeenschap afgesneden. Voor die wereld had hij opgehouden in haar midden te verkeer- en. Van die wereld was hij afgestorven, en zijn Verrijzenis had hem niet aan die wereld, maar alleen aan den kring zijner heiligen terugge- geven.

Eer was dit nog toeven op deze aarde, die veertig dagen lang, voor hem iets tegenatuur-